

SIIS JOTAIN RANDOM TUTKIMUKSIA NE VOI TEHDÄ
VIERASSANAN RANDOM KÄYTTÖ SUOMESSA

Suomen kielen
kandidaatintutkielma
Oulun yliopisto
12.1.2018

Emilia Käsmä

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
1.1. Tutkimuskohde	1
1.2. Tutkimusaineisto	2
1.3. Aiempi tutkimus	5
2. TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS	7
2.1. Lainasanat	7
2.2. Suomen kielen lausekekonstruktiot	8
3. ANALYYSI	12
3.1. <i>random</i> lausekkeen edussanana	13
3.1.1. Substantiivi- tai adjektiivilausekkeen edussanana	14
3.1.2. Adverbilausekkeen edussanana	17
3.2. <i>random</i> lausekkeen laajennuksena	21
3.2.1. Substantiivilausekkeen määritteenä	21
3.2.2. Adpositiolausekkeen tai infiniittisen lausekkeen täydennyksenä	24
4. PÄÄTÄNTÖ	28
LÄHTEET JA LYHENTEET	30

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimuskohde

1960-luvulta lähtien englanti on kasvattanut suosiotaan Suomessa etenkin eri medioissa ja mainonnassa. Kasvaneen käytön myötä on englanti myös jättänyt jälkensä suomen kieleen lainasanoina. (Leppänen & Nikula 2008: 20.) Uusia englannista lainattuja sanoja kutsutaan anglismeiksi. Sellaiset lainat kuin *hiiri* 'tietokoneen osoitinlaite' ja *kotisivu* ovat käänöslainoja, *personal trainer* taas sitaattilaina (Heikkinen & Mantila 2011: 113). Harrasteslangoissa ja nuorison puhekielessä sanasto on jo pitkään ollut osittain eri tavoin suomeen mukautettua lainasanastoa. Esimerkiksi skeittislangissa englanninkielinen aines yhdistyy rakenteellisesti suomeen, kuten sanoissa *dekki* ja *grindata*. (Toriseva 2008: 276.) *dekki* on mukautettu suomeen paitsi ortografisesti myös lisäämällä epenteettinen *-i* sanan loppuun, *grindata* käyttämällä supistumaverbien muottia (VISK 2008 § 151, 318). Tällaisia vierassanoja tulee omien havaintojeni mukaan myös suomen epämuodolliseen kirjoitettuun kieleen koko ajan lisää. Vierassanojen luokittelusta kerron lisää luvussa 2.1.

Kandidaatintutkielmassani tarkastelen vierassanaa *random* ja tutkin sen käyttäytymistä suomen kielessä. Englannissa sanan *random* merkitys on 1. 'satunnainen, sattumanvarainen, umpimähkäinen' ja yhdyssanan osana 2. 'satunnais-' (MOT-sanakirja s.v. *random*). Sanaluokaltaan *random* on Oxford English Dictionaryn (OED 2017 s.v. *random*) mukaan adjektiivi (*some random guy on Twitter*), substantiivi (*some randomness in the crowd*) tai adverbii. Adverbina se muodostaa nykyään adjektiiveina toimivia yhdyssanoja, kuten *random-fashioned* (OED s.v. *random*).

Tutkimuksessani tarkastelen sitä, kuinka *random* toimii suomessa lausekkeen edussanana ja laajenuksena. Analysoin lausekkeitä konstruktioina: konstruktiokieliopista ja lausekekonstruktioista kerron lisää luvussa 2.2. Sanan tutkiminen lausekekonstruktiossa antaa sanan syntaktisesta käytöstä ja leksikaalisesta olemuksesta paljon tietoa, esimer-

kiksi millaisissa lauseenjäsentehtävissä se voi toimia ja mihin sanaluokkaan se voisi kuulua. Aineistoni olen koostanut Suomi24-keskustelupalstalta vuosina 2001–2014 kerätyistä korpuksista.

Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

1. Millaisia tehtäviä sanalla *random* on lausekekonstruktioissa?
2. Minkä sanaluokkien ominaisuuksia sanalla *random* on suomessa?

Sanojen lainaaminen ei ole uusi ilmiö, vaan sanastoa on lainattu kielestä toiseen läpi niiden historian. Vanhimpia suomalais-ugrilaisiin kieliin lainattuja sanoja ovat indoeurooppalaiset lainat, kuten *marras* ja *sata* (Häkkinen 2002: 37). Nykyään etenkin englannista lainattujen sanojen määrä puhuttaa maallikoita, mutta ajantasaista tutkimustietoa englantilähtöisistä lainasanoista ja englannin käytöstä on vähän (Leppänen & Nikula 2008: 10). Lainasanoihin liittyvistä tutkimuksista kerron lisää luvussa 1.3. Oletan, että uusien, etenkin englannista lainattujen, vierassanojen tutkimus antaa tietoa kielipoliittiseen keskusteluun, jota käydään suomen ja englannin rinnakkaiselosta. Myös suomen kielen muuttuvan sanaston ja sen syntaktisten ominaisuuksien tutkiminen on kielen tulevaisuuden kannalta mielestäni tärkeää.

1.2. Tutkimusaineisto

Oman havaintoni mukaan *random* esiintyy suomen epävirallisessa kirjoitetussa kielessä melko taajaan. Valitsin sen tutkimuskohteekseni, sillä useammista esiintymistapauksista saa paremman käsityksen siitä, mihin suuntaan kielen kehitys on matkalla. Koska *random* ei ole vielä vakiintunut suomen yleiskieleen, on sitä tutkittava informaalissa kieli muodossa. Sen vuoksi olen valinnut aineistokseni verkkokeskustelut: ne yhdistävät kirjoitettua ja puhuttua kieltä ilmaisemalla kirjoitetussa muodossa puhutun kielen ydinominaisuuksia. Verkkokeskustelut ovat hetkellisiä ja riippuvaisia ajasta. Ne odottavat välitöntä vastausta, mutta ne voidaan myös poistaa tai sivuuttaa kokonaan. (Crystal 2001: 28–29.) Kasvokkain tapahtuvasta keskustelusta verkkokeskustelut eroavat siten, että aika ja paikka eivät rajoita viestintämahdollisuuksia, vaan kuka tahansa missä tahansa

voi ottaa niihin osaa (Laaksonen & Matikainen 2013: 8–12). Anja Bechmann ja Stine Lomborg (Laaksonen & Matikainen 2013: 12 mukaan Bechmann & Lomborg 2013: 768) ovat todenneet, että verkkokeskustelujen ominaisuuksia ovat muun muassa institutionaalisuuden puute ja keskustelun vuorovaikutteisuus ja verkottuneisuus. Siksi voin tutkimuksessani käsitellä verkkokeskustelujen kieltä säätelemättömänä ja normittamattomana kielimuotona, joka antaa normitetun kielen suosituksille osviittaa.

Aineistoni olen kerännyt korpukselta, joka sisältää Suomi24-keskustelupalstan keskusteluja vuodesta 2001 vuoteen 2014. Korpus on vanhempi ja pienempi versio koko Suomi24-korpuksesta, joka on kerätty vuosina 2001–2015. Pienemmän korpuksen käyttöön päädyin siksi, että enemmän saneita sisältävästä uudemmasta korpukselta poimittu aineisto olisi ollut liian suuri kandidaatintutkielmaan. Korpukselta olen ensin hakenut osumia hakusanalla *random* ja samaistanut suur- ja pienaakkoset. Lisäksi olen sisällyttänyt hakuun hakusanan vaihtelevat loppuosat, jotta löytäisin kaikki *randomin* erilaiset sananmuodot. Tapauksia löytyi 821, joista olen poistanut sellaiset, jotka eivät koske tutkimustani. Tällaisia tapauksia ovat kaikki sellaiset osumat, joissa *random* ei esiinny osana mitään lausetta, esimerkiksi kun se on koko viestin ainoa sana, se ei ole lausekkeen kannalta merkittävä,¹ se esiintyy nimessä tai muunkielisessä kontekstissa tai se esiintyy yhdyssanan osana. Lisäksi olen poistanut aineistosta kaikki sellaiset sananmuodot, jotka eivät edusta lekseemiä *random*. Tällaisia ovat johdokset, kuten *randomisoitu* ja *randomisti*. Vaikka johdosten analysoiminen olisi kiinnostavaa, rajaan sen tämän tutkimuksen ulkopuolelle kandidaatintutkielman suppeuden vuoksi.

Jäljelle jääneet 472 sanetta lausekonteksteineen muodostavat aineistoni, joka sisältää 18 eri *randomin* sananmuotoa. Saman sananmuodon alle olen kerännyt kaikki erilaiset variantit muodosta: esimerkiksi *randomilla* ~ *randomil* edustavat yksikön adessiivia. Samaksi sananmuodoksi olen lukenut myös vaihtelun *random* ~ *randomi*. Epenteettinen *i* on ollut eri-ikäisten lainanominien yleinen mukauttamiskeino suomeen ja on edelleen produktiivinen (VISK 2008 § 151). Nominatiivimuotoisista yksikön sananmuodoista vain

¹ Näihin olen lukenut muun muassa verkko-osoitteet ja keskustelupalstalta löytyvien satunnaispainikkeiden nimet.

16,4 % on aineistossa sopeutettua muotoa *randomi*. Selkeät kirjoitusvirheelliset muodot, kuten *randomita* (pro *randomilta*), olen koontanut sen muotoryhmän alle, jonne ne kontekstinsa perusteella kuuluvat, en lukenut omiksi sananmuodoikseen. Liitepartikkelit, kuten muodossa *randomitki*, jätän huomiotta analyysia tehdessäni. Esimerkit olen koodannut oman aineistoni kolmenumeroisella järjestysnumerolla, joka on yhdistetty korpuksen tunnukseseen. Koodit ovat siis esimerkiksi muotoa S24001.

Taulukossa 1 esitän koko aineiston yksikön ja monikon sijamuotojen suhteellisen jakauman prosenttiosuuksina sekä muotojen absoluuttiset määrät frekvenssinä (f). Nominatiivisijaisia saneita on selvästi eniten, yli puolet: niitä esiintyy 269 kappaletta eli 57 % koko aineistosta. Essiivi-, translatiivi-, inessiivi- ja adessiivimuotoisia esimerkkejä ei esiinny monikkomuotoisena aineistossa ensinkään. Translatiivin ja inessiivin kohdalla pidän tätä sattumana, sillä niitä on myös yksikkömuotoisina aineistossa häviävän vähän. Uskon kuitenkin, että essiivin ja adessiivin monikon puuttumiselle on muotojen käyttöön liittyvä syy: essiivi- ja adessiivimuotoiset *randomin* muodot edustavat eri sanaluokkaa, adverbia, joten niiden monikkomuodoilla ei ole odotetusti niin paljon luontevaa käyttöä. Kerron sanasta *random* adverbina lisää luvussa 3.1.2.

TAULUKKO 1. Sijamuotojen suhteellinen jakauma (%) ja absoluuttiset määrät (f) aineistossa.

sija	yksikkö % (f)	monikko % (f)	yht. % (f)
nominatiivi	54,9 (259)	2,1 (10)	57,0 (269)
genetiivi	5,1 (24)	1,7 (8)	6,8 (32)
partitiivi	7,6 (36)	4,0 (19)	11,6 (55)
essiivi	6,6 (31)	0	6,6 (31)
translatiivi	0,25 (1)	0	0,25 (1)
inessiivi	0,25 (1)	0	0,25 (1)
elatiivi	1,5 (7)	1,1 (5)	2,6 (12)
illatiivi	0,6 (3)	0,4 (2)	1,0 (5)
adessiivi	9,1 (43)	0	9,1 (43)
ablatiivi	1,5 (7)	0,8 (4)	2,3 (11)
allatiivi	1,7 (8)	0,8 (4)	2,5 (12)
yht.	89,1 (420)	10,9 (52)	100 (472)

1.3. Aiempi tutkimus

Uusia lainasanoja on etenkin morfologisilta ja syntaktisilta ominaisuuksiltaan tutkittu fennistiikassa vähän. Vierassanojen ja lainasanojen tutkimus on keskittynyt usein oikeinkirjoitukseen, ja tutkimusta on paljon myös leksikkotasolla. Esimerkiksi Taina Rautiainen on pro gradu -tutkielmassaan *Vierassanat Kauneus ja terveys -lehdessä* (2011) tutkinut lehtiteksteissä esiintyviä vierassanoja ja niiden oikeinkirjoitusta. Sosiolingvististä tutkimusta anglistiikan puolella on tehnyt Katariina Pyykkö pro gradu -tutkielmassaan *Borrowing jees as a Finnish adjective. A case of nativization* (2017). Pyykön tutkimus käsittelee kielenkäyttäjien mielipiteitä englannista juontuvan adjektiivin *jees* käytöstä.

Liisa Nykopp on tutkinut lekseemiä *about* syntaktisesti ja semanttisesti. Nykopp vertailee pro gradu -tutkielmassaan *The anglicism about in informal written Finnish discourse*

(2017) sanaa *about* suomen ja englannin lekseeminä eli niiden syntaktista käyttöä ja semanttista käyttöympäristöä. Nykoppin tutkimuksen tärkeintä antia on osoitus siitä, että lainasanalla on erilainen käyttöympäristö verrattuna paitsi kotoisiin vastineisiinsa *noin* ja *suunnilleen* myös englannin vastaavaan lekseemiin. Nykopp määrittelee, että *about* toimii suomessa yleisenä, informaalina likimäärän ilmaisimena, joka on tunnusmerkkinen suhteessa kotoperäisiin vastineisiin *noin* ja *suunnilleen*, vaikka se syntaktisesti toimiikin samoin kuin esimerkiksi *noin*. Nykopp on myös havainnut, että lekseemit *about* eroavat suomessa ja englannissa – lainausprosessin aikana sanan *about* merkitys on muuttunut, yleisimmin kaventunut. Kuitenkin suomen *about* voi olla käytössä sellaisissa suurta epämääräisyyttä ilmaisevissa määrän ilmaisuissa, joita englannissa voidaan ilmaista sanoilla *something like*. Suomen *about*-lekseemiä ei siis voi suoraan kääntää englannin lekseemiksi *about*. (Nykopp 2017: 65–67, 70–74.)

Omaan tutkimukseeni liittyvän konstruktioikieliopin (ks. luku 2.2.) menetelmin on tutkittu etenkin kokonaisia lauseita ja erilaisia verbejä. Lauseita pienempiä konstruktioita on tutkinut Anni Jääskeläinen väitöskirjassaan *Todisteena äänen kuva. Suomen kielen imitatiivikonstruktioita* (2013). Jääskeläinen kuvaa väitöskirjatutkimuksessaan suomen ääntä jäljittelevien taipumattomien sanojen eli onomatopoeettisten interjektoiden, kuten *humps*, *räks* ja *poks*, käyttöä niille ominaisissa rakenteissa. Edellä mainitut esimerkiksi voisivat Jääskeläisen mukaan esiintyä niin sanotussa SILLEEN + IMITATIIVI -konstruktiossa, kuten ilmauksessa *poksahti silleen kops tohon lautaan*. (Jääskeläinen 2013: 2, 130–132.)

2. TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS

2.1. Lainasanat

Terho Itkosen (1990: 9) mukaan ”– kaikki vierassanat ovat lainasanoja, mutta läheskään kaikki lainasanat eivät ole vierassanoja”. **Vierassanoja** eivät ole luvussa 1.1. mainitut vanhat lainasanat eivätkä myöskään uudemmat sanat, jotka on lainattu ruotsista tai venäjältä. Perusperiaatteena voidaan pitää lainojen kotoutumista: sanat kuten *kirkko* ja *viesti* ovat sopeutuneet suomeen niin, että ne muistuttavat kotoperäisiä sanoja. Toisaalta jotkin äänteellisesti suomeen sopivat lainat, kuten *humus*, ovat vierassanoja. (Itkonen 1990: 10–11.)

Vierassanat jaetaan kolmeen ryhmään: 1) yleislainat, 2) erikoislainat ja 3) sitaattilainat.² **Yleislainat**, kuten *kravatti* ja *piletti*, ovat jo suomeen mukautuneita, suhteellisen vakiintuneita sanoja. **Erikoislainojen** sanahahmo ei ole kotoperäisen kaltainen, vaikka sanat voivatkin olla tuttuja ja melko usein käytettyjä, kuten esimerkiksi *byrokratia* ja *infarkti*. **Sitaattilainat** pyritään kirjoittamaan suomessa kuten lainanantajakielessä. Ne myös äännetään sanan lähtökielen mukaisesti. (Itkonen 1990: 11–13.) Vaikka sanaa *random* on jonkin verran alettu sopeuttaa suomeen esimerkiksi lisäämällä epenteettinen *-i* sanan loppuun, luen sen tutkimuksessani sitaattilainaksi. Syy tälle on sopeutettujen muotojen vähäinen määrä aineistossa suhteessa sopeuttamattomiin tapauksiin. Myös lainan nuori ikä vaikuttaa tässä tapauksessa tulkintaani. Vierassanojen jaottelussa on nähtävissä ajallinen kehitys: sitaattilainat muuttuvat yleistyneen käytön myötä erikoislainoiksi, jotka taas muuttuvat yleislainoiksi, kun ne muotoutuvat suomen vakiintuneeseen oikeinkirjoitukseen. Kaikki vierassanat eivät välttämättä saavuta kaikkia näistä vaiheista, ja jotkin sanat saatetaan jo lainausvaiheessa mukauttaa suomeen.

² Itkonen (1990) itse käyttää hieman erilaisia nimityksiä: kotoistuneet sanat, varsinaiset vierassanat ja vieraskieliset sanat. Tässä työssä käytän mainitsemiani termejä lainasanoille, sillä ne ovat tuttuja ja mielestäni kuvaavampia kuin Itkosen käyttämät nimitykset. Itkonen (1990: 11) mainitsee näiden nimitysten olevan peräisin E. A. Tunkelolta, joka on esittänyt vierassanojen jaon Virittäjässä jo vuonna 1907.

Eräänlaisia lainasanoja ovat **anglismit**, jotka on lainattu englannin kielestä. Manfred Görlach (2003: 1) määrittelee anglismin sanaksi tai idiomiksi, joka on muodoltaan (oikeinkirjoitus, ääntäminen, morfologia tai ainakin jokin edellä mainituista) tunnistettavissa englanniksi, mutta on yksikkönä hyväksytty vastaanottajakielen sanastoon. Görlachin (2003: 2) mukaan sellaiset ilmaukset, joissa samaa tarkoittava kotoperäinen variantti on dominoiva suhteessa englannista lainattuun, eivät ole anglismeja. Jälkimmäisen määritelmän mukaan *random* ei olisi lainasana, sillä merkityksessä 'sattumanvarainen' ovat tunnetumpia suomen kielessä kotoperäiset sanat, kuten *satunnainen*. Koska kuitenkin muun muassa Goldberg on määritellyt, ettei täydellistä synonymiaa ole, olen itsekin sillä kannalla. Goldbergin (1995: 2–3) mukaan kaksi muodoltaan eroavaa konstruktiota ovat vääjäämättä merkitykseltään eriävät. Siten *random* ja esimerkiksi *satunnainen* ovat semanttisesti eriävät, joten luen sanan *random* anglismiksi.

2.2. Suomen lausekerakennekonstruktiot

Konstruktiokielioppi ei nimestään huolimatta ole yksi yhtenäinen kieliopin kuvausmalli, vaan joukko keskenään erilaisia kielientutkimuksen suuntauksia³ (Leino 2010: 79–80, 84). Tässä työssä käytän Adele E. Goldbergin kognitiivista konstruktiokielioppia. Koko kielioppi morfeemeista teksteihin koostuu **konstruktioista**, jotka ovat symbolisia kieleen vakiintuneita muodon ja merkityksen yhteenliittymiä, joissa yleensä ainakin yksi osa vaihtelee. Koko konstruktion merkitystä ei välttämättä voi päätellä sen yksittäisistä osista, mutta myös ennalta ennustettava rakenne on konstruktio, jos sen esiintymistajuus on riittävä (Goldberg 1995: 4–5, 2006: 5.) On kuitenkin tärkeää muistaa, ettei konstruktion vakiintuneisuus eli konventionaalisuus ole selvärajaista, vaan pikemminkin asteittaista. Uusia rakenteita syntyy kieleen jatkuvasti. Rakenne, joka on konventionaalinen yhdessä kielimuodossa, ei välttämättä ole vakiintunut jossain toisessa kielimuodossa. (Goldberg 2006: 5; Jääskeläinen 2013: 43–44.)

³ Konstruktiokieliopin monista eri suuntauksista on yleistajuinen suomenkielisen esityksen kirjoittanut Jaakko Leino artikkelissaan Adele E. Goldberg – Väitöskirjalla klassikoksi (2010).

Konstruktikielioppia on käytetty paljon erityisesti lauserakenteiden analysointiin. Myös semanttisia rooleja ja argumenttirakenteita on tutkittu konstruktikieliopin piirissä (ks. esim. Goldberg 1995). Ideologiansa mukaisesti konstruktikielioppia voidaan kuitenkin käyttää kuvausvälineenä kaikkiin kielenilmiöihin (Jääskeläinen 2013: 34). Jaakko Leino (2010: 77) onkin todennut, että konstruktikielioppi on kiinnostunut laajoista kokonaisuuksista, kuten lausetyypeistä, ilmaustyypeistä ja lauseketyypeistä. Siksi konstruktikielioppi sopii hyvin kuvausmalliksi analyysiini, joka keskittyy yksittäisen lauseketyypin, kuten substantiivilausekkeen, sijaan yleiseen lausekkeen kuvaukseen ja lausekkeiden vaihteleviin osiin.

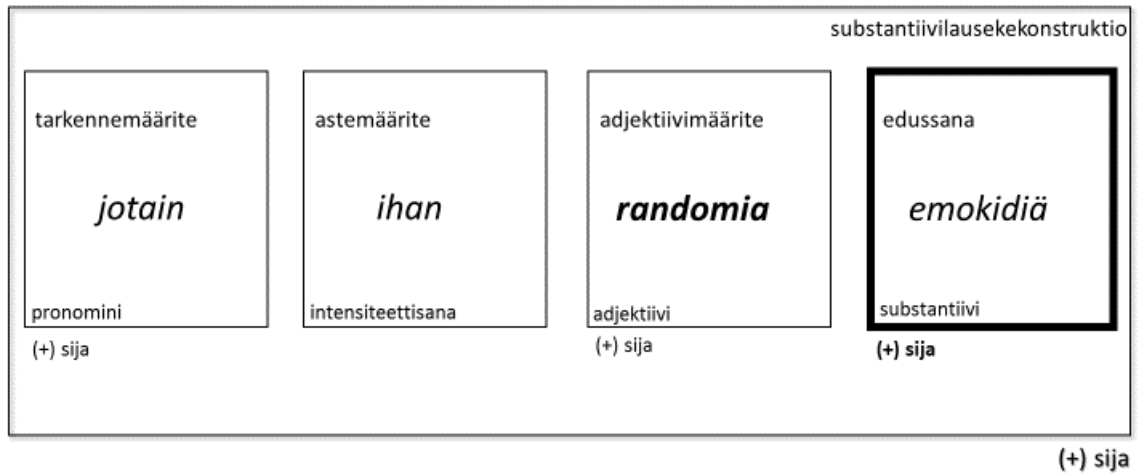
Ison suomen kieliopin verkkoversion (VISK 2008 § 439) mukaan **lauseke** on sanan laajentuma: sanat muodostavat muiden ilmausten kanssa yhtäjaksoisia rakenteita. **Edussana**, joka on lausekkeen pakollinen osa, edustaa koko lausekkeen kieliopillisia piirteitä. Tämä tarkoittaa sitä, että usein edussana määrää lausekkeen muiden osien kieliopilliset kategoriat ja kantaa niitä piirteitä, joita lauseyhteys lausekkeelta edellyttää. Esimerkiksi joidenkin verbien vaatimat rektiosijat koskevat ensisijaisesti lausekkeen edussanaa. Nykyisin edussanasta erotetaan pääsana: sillä tarkoitetaan sanaa, jota tarkasteltava ilmaus, kuten lauseke, määrittää tai jonka lauseopillinen täydennys se on. Lausekkeen edussanan on osa lauseketta, mutta pääsana sen ulkopuolella. (VISK 2008 § 441.)

Lauseke nimetään edussanansa mukaan: substantiivilausekkeen edussana on substantiivi, pronomini tai numeraali, adjektiivilausekkeen adjektiivi (VISK 2008 § 439, 442). Lausekkeet voivat saada edussanansa lisäksi **laajennuksia**. Sanan valenssin tai kieliopillisen konstruktion vaatimaa laajennusta kutsutaan **täydennykseksi**. Valinnaisia, edussanaa luonnehtivia tai siitä lisätietoa antavia laajennuksia kutsutaan **määritteiksi**. (VISK 2008 § 439.) Lauseke kokonaisuudessaan laajennuksineen on edussanan projektio. Edussanan semanttinen ja rakenteellinen tyyppi siirtyy koko lausekkeelle, joten edussana edustaa lausekkeen esille tuomaa kokonaisuutta. (Vilkuna 2000: 28–29, 58–61.) Edussana myös laukaisee laajennustensa kongruenssin, jos laajennus kongruoi esimerkiksi sijassa tai luvussa (Vilkuna 2000: 60–61).

Konstruktiot siis kuvaavat kieleen vakiintuneita eli konventionaalisia rakenteita. Konstruktiot käyvät hyvin lausekerakenteiden kuvaukseen, sillä lausekkeissa vaihtelevat osat, joiden kuuluu saada tietynlaisia arvoja riippuen laajemmasta lause- tai lausekekonstruktioista. Esimerkiksi substantiivilauseke tarvitsee vähintään edussanan, joka käyttäytyy substantiivin tavoin. Tällainen edussana saa omat arvonsa substantiivilauseketta ympäröivästä lauseyhteydestä. Edussana taas usein vaatii laajennukseltaan tiettyä muotoa. Esimerkissä (1) substantiivilausekkeen [*randomia emokidiä*] edussana *emokidiä* on partitiivissa, sillä abstrakti *muistuttaa*-verbi vaatii aina partitiiviobjektin (VISK 2008 § 930). Substantiivilauseke sisältää myös adjektiivimääritteen *randomia*, joka kongruoi edussanansa kanssa.

(1) *Tyyliltäni muistutan varmaan enemmän* – – [*randomia emokidiä*] – –. (S24334)

Esimerkissä (1) tarkastellun lausekkeen kaltainen lauseke on kuvattu konstruktiona kuviossa 1. Lausekkeen eri osat on esitetty laatikoin, joista edussanan laatikko on vahvistettu. Uloin laatikko edustaa koko lausekekonstruktioita. Kursivoidussa esimerkissä *random* on lihavoitu kuten muissakin esimerkeissä tässä tutkielmassa. Esimerkin yläpuolella esitän konstruktion osan nimen eli sen, onko osa edussana vai jonkinlainen laajennus. Esimerkin alapuolella on tieto siitä, minkä sanaluokan lekseemi kyseisenä konstruktion osana voi toimia. Binäärinen arvo laatikoiden alapuolella kuvaa konstruktion osan vaatimaa sijamuotoa: edussanan arvo määrää muiden konstruktion osien arvon. Jos lausekkeen sisällä on sisempiä rakenteita (kuten konstruktiossa 8 luvussa 3.2.1.), sijamuodosta määrää koko lausekkeen edussanaa lähinnä oleva laajennus. Edussanan arvo on koko lausekekonstruktion arvo.

KUVIO 1. Adjektiivimääritteen sisältävä substantiivilausekekonstruktio.

Koko konstruktioita kuvaava uloin laatikko on siis konventionaalinen kielen yksikkö, joka toistuu kielessä usein ja on kielenkäyttäjien keskuudessa tunnettu. Konstruktioilla on oma merkityksensä, joten *randomin* paikka konstruktiossa vaikuttaa sen merkitykseen. Vaihtelevia konstruktion osia edustavat pienemmät laatikot, jotka voivat sisältää myös kokonaisen uuden lausekekonstruktion. Esimerkin (1) edussana *emokidiä* voisi siis olla vaikkapa *naista* tai *tyyppiä*. Edussana voi saada omia laajennuksia, jotka voivat toimia omina kokonaisuuksinaan, kuten [*mustapaitaista tyyppiä*]. Tällöin *random* määrittää kokonaisuutta [*mustapaitaista tyyppiä*], joka on oma lausekkeensa. Lausekekonstruktioit voivat siis rakentua kerroksellisesti.

3. ANALYYSI

Olen jakanut analyysini kahteen päälukuun: ensimmäisessä käsittelen lausekekonstruktioita, joissa *random* esiintyy edussanana, jälkimmäisessä taas sellaisia konstruktioita, joissa *random* on lausekkeessa laajennuksena. Taulukossa 2 esitän, miten aineistoni lausekkeet jakautuvat lausekekonstruktioihin. Kaiken kaikkiaan *random* voi aineistoni perusteella esiintyä yhdeksässä erilaisessa lausekekonstruktiossa. Esittelen ne luvuissa 3.1. ja 3.2. ja tuon esille kaikkiin konstruktioihin kuuluvia esimerkkejä aineistostani.

TAULUKKO 2. Konstruktioiden absoluuttiset (f) ja suhteelliset (%) määrät aineistossa.

	Konstruktio	esimerkki	absoluuttinen määrä (f)	suhteellinen määrä (%)
subjektina, objektina tai predikatiivina toimivat lausekekonstruktiot	edussana substantiivilausekkeessa	<i>joku ihan outo randomi</i>	75	16,0
	edussana adjektiivilausekkeessa	<i>jotain ihan randomia</i>	14	2,9
adverbiaalina toimivat lausekekonstruktiot	edussana adverbilauseketäydennyksessä	<i>jostain ihan oudoista randomeista</i>	22	4,7
	edussana adverbilausekemäärätteessä	<i>ihan randomilla</i>	72	15,2
subjektina, objektina tai predikatiivina toimivat lausekekonstruktiot	taipumaton adjektiivimäärite substantiivilausekkeessa	<i>jonkun ihan random vastaantulijan</i>	219	46,4
	kongruoiva adjektiivimäärite substantiivilausekkeessa	<i>jonkun randomin vastaantulijan</i>	47	10,0
	genetiivimäärite substantiivilausekkeessa	<i>randomin auto</i>	5	1,0
adverbiaalina toimiva lausekekonstruktio	genetiivitäydennys adpositiolausekkeessa	<i>randomin kanssa</i>	13	2,8
subjektina, objektina, predikatiivina tai adverbiaalina toimiva lausekekonstruktio	verbin täydennys infiniittisessä lausekkeessa	<i>randomien asuttamana</i>	5	1,0
			472	100

Konstruktioiden yhteydessä käsittelen myös sitä, mitä sanaluokkaa *random* milloinkin edustaa, ja sitä, mitä hankaluuksia sanaluokkajakoon liittyy. Lauseenjäsentason kuvauksen esitän niistä konstruktioista, joissa se on *randomin* kannalta olennaista, eli kun *random* toimii lausekkeen edussanana: *randomin* toimiessa lausekkeen laajennuksena lausekkeen lauseenjäsentekävä määräytyy edussanan mukaan, eikä näin vaikuta *randomin* analyysiin suoraan. Taulukossa 1 olen kuitenkin esittänyt konstruktiot myös lauseenjäsentason mukaisessa järjestyksessä, jotta lausekekonstruktioiden kokonaiskuva

säilyisi yhtenäisenä. Osassa konstruktioita *randomin* syntaktisen käyttäytymisen syvempi ymmärtäminen vaatisi tarkempaa semanttista analyysia (ks. luku 3.1.2.), joka tässä yhteydessä on kuitenkin pitänyt jättää tutkimuksen ulkopuolelle.

Aineistostani nousee esille myös *random*-sanan kollokaatio indefiniittipronominin *joku* kanssa. Kollokaatio tarkoittaa usein yhdessä esiintyvien sanojen muodostamaa yhteis-esiintymää (Jantunen 2004: 15–16). *joku*-pronomini voi esiintyä tarkennemääritteenä kaikissa konstruktioissa lukuun ottamatta luvussa 3.1.2. esiteltyjä leksikaalistumassa olevia tapauksia. *joku* liittyy lausekkeessa kiinteästi sanaan *random* 189 tapauksessa aineistossani. Tällaista 40 prosentin määrää näin suuressa aineistossa voi pitää jo huomattavana. Useissa sellaisissakin tapauksissa, joissa *joku* ei ole ollut mukana, tarkennemäärite on mahdollinen.

Isossa suomen kieliopissa (2008 § 572) mainitaan, että sanaa *joku* voidaan käyttää substantiivin määritteenä ilmaisemassa vähättelyä. *joka* vähättelevänä määritteenä yhdistettynä satunnaisuutta ilmaisevaan *randomiin* voi synnyttää oman intuitioni mukaan negatiivisia konnotaatioita entiteetistä, johon ilmauksella *joku random* viitataan. Esimerkki (2) on aineistostani, ja siinä lausekkeella [*joku random*] viitataan henkilöön, joka ei ole kirjoittajan mieleen. Tätä kirjoittaja ilmaisee esimerkiksi alatyylisillä ilmauksilla *vituttaa* ja *puhua paskaa*.

(2) *Mua ainaki vituttais, jos [joku random] vaa tulee istuu dösäs vieree ja rupee puhuu paskaa.* (S24034)

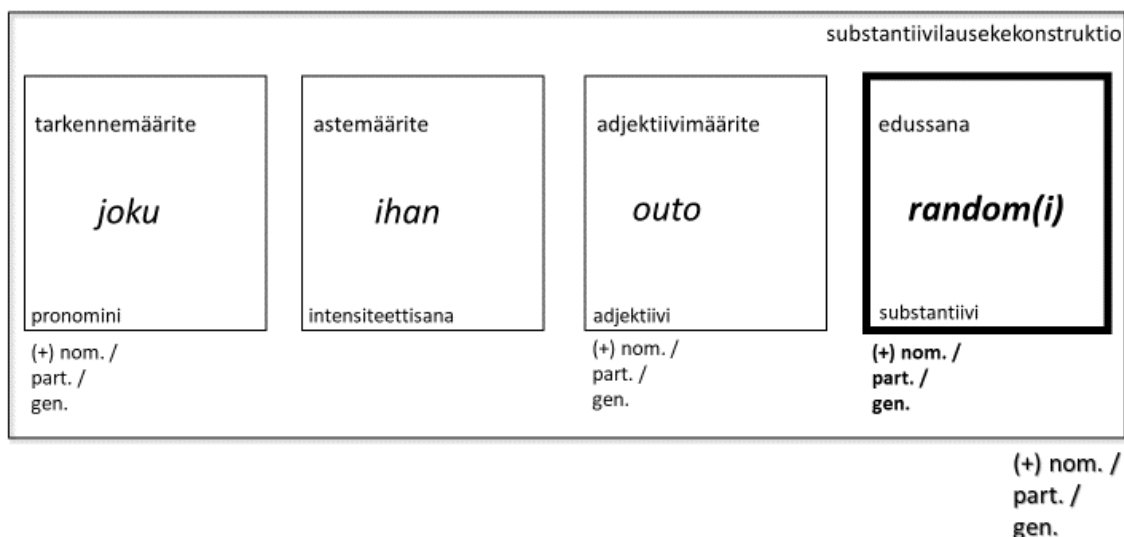
3.1. *random* lausekkeen edussanana

Edussanakäytössä *random* esiintyy taulukon 2 mukaan aineistossani yhteensä 183 kertaa eli 38,8 %:ssa kaikista tapauksista. Seuraavissa alaluvuissa esittelen, millaisissa lausekkekonstruktioissa *random* toimii edussanana ja mitä edussanaisuus tarkoittaa *randomin* sanaluokan kannalta. Sanat jaetaan sanaluokkiin morfologisen ja syntaktisen yhtäläisyyden mukaan, ja näillä yhtäläisyyksillä on usein jonkinlainen semanttinen pohja. On

kuitenkin tärkeää muistaa, että sanaluokkajako on häilyvä, eikä se anna lopullista kuvaa sanojen kieliopillisesta käyttäytymisestä. Esimerkiksi substantiivien ja adjektiivien ero ei suomessa ole jyrkkä, ja sanaluokat muodostavat enemmän jatkumon kuin kokoelman lokeroita, kuten seuraavista luvuista voi hyvin huomata. (VISK 2008 § 438.)

3.1.1. Substantiivi- tai adjektiivilausekkeen edussanana

Taulukon 2 mukaan aineistossani yleisiä ovat substantiivi- tai adjektiivilausekkeen edussanana toimivat *random*-tapaukset: sellaisia esiintyy yhteensä 89 kappaletta eli 18,9 % koko aineistosta. Kuvio 2 kuvaa substantiivilausekkekonstruktiota, jossa edussanana toimii nominatiivi-, partitiivi- tai genetiivimuotoinen *random*. Edussana on siis aina kieliopillisessa sijassa tässä konstruktiossa. Edussana voi saada erilaisia määritteitä, tässä tapauksessa tarkenne-, aste- ja adjektiivimääritteet. Tarkenne- ja adjektiivimäärite kongruoivat edussanan kanssa, mutta astemääritteenä toimiva intensiteettisana ei. Astemääritteellä kuvaillaan lausekkeessa yleensä adjektiivin ilmaiseman ominaisuuden määrää tai intensiteettiä (VISK 2008 § 615).

KUVIO 2. *random* substantiivilausekkeen edussanana.

Substantiivit eivät yleensä saa astemääritteitä, sillä substantiivi ei luonnollisesti kuvaa minkään entiteetin ominaisuutta kuten adjektiivi (VISK 2008 § 551, 603). Koska konstruktion luonnollinen osa on astemäärite, tavallisimmin *ihan*, on *random* tulkittavissa substantiivikäyttöiseksi adjektiiviksi. Ison suomen kieliopin verkkoversion mukaan (VISK 2008 § 625) substantiivisesti käytetty adjektiivi toimii usein substantiivin tapaan subjektina, objektina tai predikatiivina. Adjektiivien substantiivisen käytön yleinen tapaus on se, kun adjektiivilla viitataan ihmisryhmään tai sen yksilöön: silloin sana merkitsee esimerkiksi tiettyä ulkonäköä tai luonteenpiirrettä edustavaa ihmistä. Esimerkiksi *kauniit* ja *rohkeat* ovat tällaisia adjektiiveja. (VISK 2008 § 626.) On kuitenkin vaikea sanoa ilman syvempää semanttista analyysia, millaista ryhmää *random* edustaa.

Vaikka *random* tulkittaisiin substantiivisesti käytetyksi adjektiiviksi, toimii se silti esimerkeissä (3–5) substantiivilausekkeen edussanana. Lausekkeet ovat kuviossa 2 kuvatun konstruktion mukaisia. Ne toimivat lauseissa predikatiiveina (*joku ihan random, jotain aivan randomia*), subjektina (*tuo random*) ja objektina (*jotain randomia*), kuten substantiivilausekkeet yleensäkin (VISK 2008 § 442). Esimerkin (6) lauseke on kuitenkin esimerkkejä (3–5) selkeämmin adjektiivilauseke, sillä se kuvailee lauseen subjektina toimivaa entiteettiä, joka tässä tapauksessa on pronomini *tämä*.

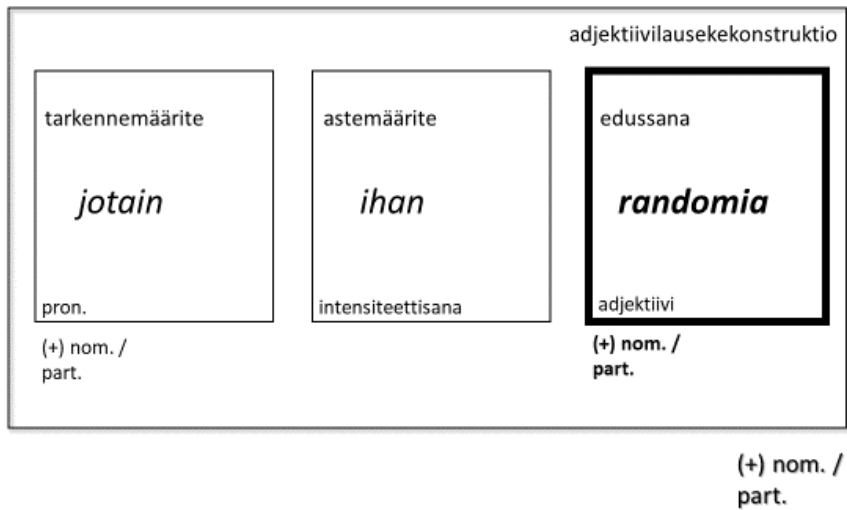
(3) – – *eikä ole mikään muusikon tytär, vaan [joku ihan randomi].* (S24286)

(4) *Onko [tuo random] puhunut ennenki yhtä typeriä?* (S24012)

(5) *Saatan välillä tehdä myös [jotain randomia] käsilläni – –.* (S24337)

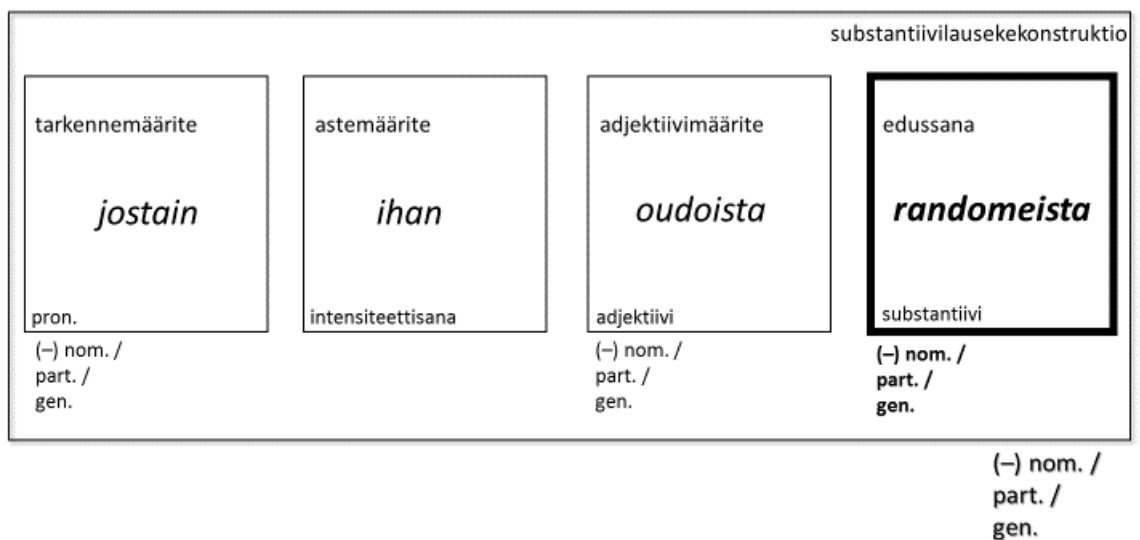
(6) – – *kaksi edellistä dialogia on ollut paljon helpompia, mutta tämä on jo [jotain aivan randomia].* (S24335)

Kuvio 3 kuvaa adjektiivilausekekonstruktiota, jonka edussanana on nominatiivi- tai partitiivimuotoinen *random*. Edussana voi saada kongruoivan tarkennemääritteen ja taipumattoman astemääritteen. Kuvioista 2 poiketen se ei voi saada kongruoivaa adjektiivimääritettä, sillä edussana-adjektiivia ei voi luonnehtia toinen adjektiivi (VISK 2008 § 611).

KUVIO 3. *random* adjektiivilausekkeen edussanana.

Jos lausekkeen edussanana toimiva *random* ei esiinny kieliopillisissa sijoissa, mutta on muuten samankaltainen kuin konstruktio kuvioissa 2 ja 3, on se kuvion 4 lausekekonstruktion mukainen. Tällaisia lausekkeitä aineistossani esiintyy 4,7 % koko aineistostani eli 22 kappaletta. Tällaisessa konstruktiossa edussana laukaisee muiden kuin astemääritteiden kongruenssin, kuten tämän luvun aiemmissakin konstruktioissa.

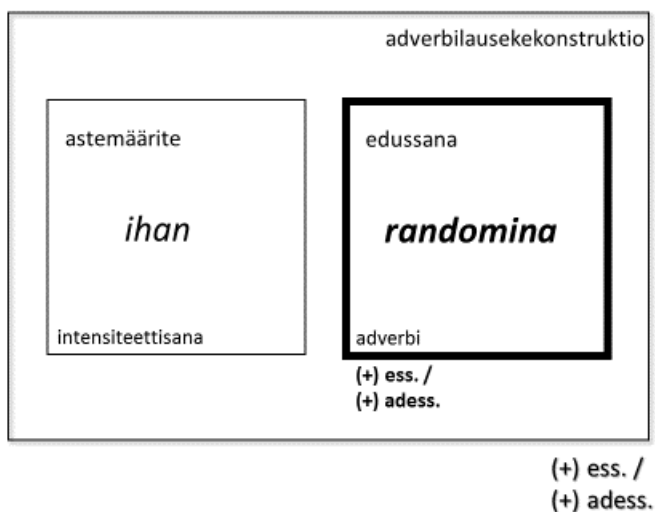
KUVIO 4. *random* adverbialina toimivan substantiivilausekkeen edussanana.

Esimerkin (7) lauseiden mukaiset lausekkeet toimivat lauseessa adverbialina: ne esiintyvät edussanansa mukaisesti jossakin semanttisessa sijassa. Adverbiali on kaikissa näissä tapauksissa verbin täydennys. Adverbialitäydennyksen sija on siis riippuvainen verbin valenssista tai täydennysmuotista, ja täydennys kuuluu kiinteästi verbiin (VISK 2008 § 446). Aineistossani ei esiinny yhtään adjektiivimääritettä tai astemääritettä tällaisessa konstruktiossa, mutta ne ovat konstruoitavissa lausekkeeseen. Esimerkki (7a) on aineistostani, esimerkin (7b) olen luonut itse: ero on vain astemääritteessä. Koska tällaisessa lausekkeessa vain edussana on pakollinen osa, muut konstruktion osat ovat valinnaisia määritteitä.

- (7) a. -- *enkä usko heidän välittävän [jostain **randomista**] --*. (S24414)
 b. -- *enkä usko heidän välittävän [jostain ihan **randomista**] --*.

3.1.2. Adverbilausekkeen edussanana

Kuvion 5 mukaisessa konstruktiossa essiivi- tai adessiivimuotoinen *random* toimii lausekkeen edussanana – näin koko lausekekin on essiivi- tai adessiivimuotoinen. Konstruktiio ei kuitenkaan edusta essiivin tai adessiivin ydinmerkityksiä, jonakin tai jollakin olemista (VISK 2008 § 1235). Myöskään itse *random*-vartalon merkitys ei pysy konstruktiossa samana kuin edellä esitellyissä lausekkeissa. Lisäksi edussana voi saada adverbilausekkeelle tyypillisesti oman astemääritteen (VISK 2008 § 630). Tällaisia kuviossa 5 esittelemani konstruktion mukaisia lausekkeita löytyy aineistostani 72 kappaletta eli 15,2 % koko aineistostani.

KUVIO 5. *random* adverbilausekkeen edussanana.

Esimerkkien (8–9) adessiivi- ja essiivimuotoiset *randomin* sisältävät lausekkeet eivät ilmaise kyseisten sijojen keskeisintä merkitystä: adessiivi ja essiivi ovat molemmat olosijoja, joiden avulla ilmaistaan tavallisimmin jonkin olemista jossain paikassa, tilassa tai jonkin hallussa. Suomen sijamuodot ovat kuitenkin monikäyttöisiä ja polyseemisiä. (Huumo & Ojutkangas 2006: 12–16; VISK 2008 § 1235.) Adessiivin yksi tehtävistä on ilmaista tapaa, kuten esimerkissä (8). Se on kuitenkin huomattavasti esimerkiksi paikan tai välineen ilmaisua harvinaisempaa. (VISK 2008 § 1252.) Essiivin lokatiivinen käyttö usein ilmaisee olotilan tilapäisyyttä, jossa aktiivisena on tilanteen päätepisteen olemassaolo, kuten ilmauksessa *Kenkä on vasarana* (Hynönen 2016: 71). Esimerkissä (9) kyseessä on kuitenkin esimerkin (8) tapaan tavan ilmaisu. Esimerkeissä (8–9) *randomin* sisältävä lauseke toimii lauseissa siis tavan adverbiaalina. Adverbiaalin yleinen sija on adessiivi, mutta essiivi on tyypillisesti predikatiiviadverbiaalin sija (VISK 2008 § 975, 989). Adverbiaalit ovat myös tyypillisesti adverbilausekkeita, kuten kuvion 5 konstruktio ja esimerkkien (8–9) lihavoidut lausekkeet.

- (8) *Syy vastustaa intersukupuolista vauvojen leikkelyä ei ole se että niillä on suurempi todennäköisyys päätyä transsukupuolisiksi myöhemmässä elämässään jos [randomilla] leikataan, – –. (S24250)*
- (9) *Otetaan [randomina] yks 7 vuotias ja aamulla kun on pimee ja sataa koitetaan saada se lähtemään iloisena kouluun – –. (S24318)*

random voidaan siis tällaisessa konstruktiossa tulkita adverbiksi luvussa 3.1.1. mainitsemieni substantiivi- ja adjektiivikäytön lisäksi. Koska adverbit ovat taipumattomia tai vaaja-paradigmaisia, on syytä olettaa, että adverbina *random* taipuu vain yksikön essiivissä ja adessiivissa, ellei kyseessä ole johdos *randomisti*. Taulukosta 1 luvussa 1.2. voi havaita, ettei essiivi- tai adessiivimuotoisia esimerkkejä esiinny aineistossa ollenkaan monikossa. Muuten monikkomuodot puuttuvat vain translatiivilta ja inessiiviltä, jotka kumpikin esiintyvät aineistossani yksikössäkin vain kerran: translatiivin ja inessiivin kokonaisuus ei siis ole merkittävä, eikä puuttuvaa monikkoa voi pitää huomionarvoisena. Essiivi- ja adessiivimuotoisia esimerkkejä on taulukon 1 mukaan yhteensä 74, konstruktion 4 mukaisia tapauksia on taulukon 2 mukaan 72. Tämä tarkoittaa, että suurin osa aineistoni essiivi- ja adessiivimuotoisista *randomeista* esiintyy kuvion 5 mukaisessa konstruktiossa: vain kaksi esiintymää esiintyy muunlaisessa konstruktiossa.

Adessiivisijaiseen adverbilausekkeeseen voi liittyä myös possessiivisuffiksi, kuten esimerkissä (10). Se muistuttaa muodoltaan adverbejä *tahallaan* ja *pullollaan*, sillä niissä on samat morfeemit. Esimerkissä (11a) adverbi *pullollaan* esiintyy kolmannen persoonan possessiivisuffiksin kanssa, sillä se on kiteytynyt tiettyyn muotoon (VISK 2008 § 686). Esimerkin (11b) adverbi taas kongruoi normitetussa kielessä subjektin persoonan kanssa, ja voi näin saada minkä tahansa persoonan possessiivisuffiksin. Normittamattomassa kielessä esiintyy kuitenkin usein adverbi-ilmausten inkongruenssia, jolloin ainoaksi possessiivisuffiksilliseksi muodoksi on kiteytynyt kolmannen persoonan kanssa kongruoiva muoto (Mitrinen 2005: 98–99). Tällainen kiteytynyt muoto saattaisi esiintyä esimerkiksi ilmauksessa *Mä tein sen tahallaan*. Siksi muoto *randomillaan* saattaisi olla analogian avulla muodostettu muoto. Analogia ilmiönä tarkoittaa, että sanoja muodostetaan vanhojen mallien ja yleistysten mukaan (VISK 2008 § 146).

(10) *Jos tulee juotua niin se on [randomi + lla + an] saunakalja tai joissai juhliissa muutama.* (S24469)

(11) a. *pullo + lla + an*
b. *taha + lla + an ~ taha + lla + Px*

Nominin ja adverbien välinen raja on jatkumo. Monet paikallissijaiset adjektiivit ja substantiivit voivat toimia lauseessa adverbialleina, ja tällöin ne voidaan tulkita adverbeiksi.

Usein tällainen adverbi ilmaisee tapaa, kuten lauseessa *Jokin on pahasti vinossa* 'jokin on huonosti'.⁴ (VISK 2008 § 682.) On epäselvää, mikä oikeastaan on adverbiksi tulkittavan *randomillaan*-muodon merkitys: likimäärä, satunnaisuus, tapa vai jokin muu.

On mainittava vielä yhdestä aineistoni tapauksesta, jonka esitän esimerkissä (12). Siinä nominatiivimuotoinen *random* ilmaisee tapaa samoin kuin lihavoidut muodot esimerkeissä (8–10). Nominatiivin käyttöä tässä yhteydessä on vaikea tulkita, sillä se on ainoa kaltaisensa tapaus aineistossani. On mahdollista, että tällaiselle käytölle on antanut mallia englannin ilmaus *at random* 'summassa, umpimähkään, sattumanvaraisesti' (MOT-sanakirja s.v. *at random*), jolloin *random* ei ole mukautunut suomeen mitenkään, vain prepositio *at* on kadonnut.

(12) *Olen Osuuspankin asiakas ja parit annetaan [random].* (S24011)

Tällainen käyttö ei välttämättä ole varsinaisesti lainaamista, vaan ennemminkin koodinvaihtoa. Koodinvaihdossa samassa keskustelussa käytetään kahta tai useampaa kielivarianttia. Koodinvaihto on hetkellistä ja ohimenevää, lainautuminen pysyvämpää, mutta sama kielenaines voi esiintyä kielessä yhtä aikaa kummassakin ilmiössä. Ero koodinvaihdon ja lainasanan välillä voi olla foneettista (Pahta & Nurmi 2015: 245–246, 258–9). Voisi siis olettaa, että esimerkin (12) *random* äännettäisiin englannin mallin mukaan /rændəm/. Omasta kirjoitettua kieltä sisältävästä aineistostani ei kuitenkaan voi päätellä sanan tarkkaa ääntöasua, joten esimerkin tulkitseminen koodinvaihdoksi ei välttämättä ole oikein.

⁴ Sama muoto *vinossa* on selkeä adjektiivi esimerkiksi lausekkeessa [*vinossa kulmahuoneessa*] (VISK 2008 § 682).

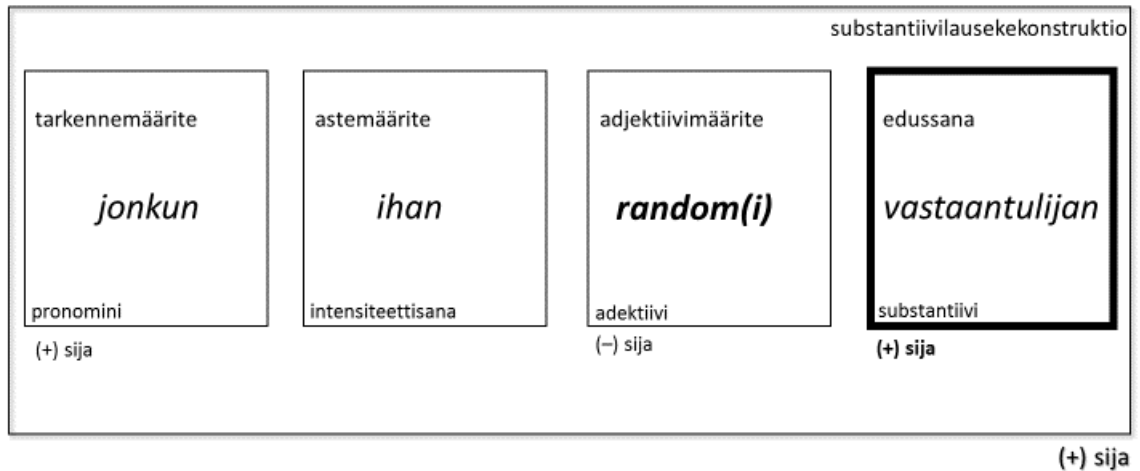
3.2. *random* lausekkeen laajenuksena

random voi toimia lausekkeessa myös määritteenä tai täydennyksenä. Tällaisia tapauksia on 61,2 % aineistostani eli yhteensä 289 kappaletta. *random* esiintyy siis aineistossani useammin laajenuksena kuin edussanana. Aineistoni perusteella *random* laajenuksena olisi siis edussanakäyttöä yleisempää. Laajempi aineisto mahdollistaisi tarkemman kvantitatiivisen tutkimuksen sanan käytöstä, ja uuden lainasanan kohdalla on mahdollista, että käyttötapojen suhteellinen määrä muuttuu melko nopeasti.

Luvussa 3.1.1. esittämäni ongelma edussanan *random* sanaluokkajaosta koskee myös lausekkeen laajennus -tehtävässä toimivaa sanaa *random*. Luvussa 3.2.1. esittelemässäni adjektiivimääritetehtävässä se on adjektiivimaisempi, genetiivimääritteenä ja luvussa 3.2.2. esittelemässäni täydennystehtävässä substantiivimaisempi. Palaan sanaluokkajaan vaikeuteen luvussa 4.

3.2.1. Substantiivilausekkeen määritteenä

Kuviossa 6 kuvaamani konstruktio esittää substantiivilauseketta, jossa edussanaa määrittää taipumaton *random*. *random* on siis taipumaton adjektiivimäärite, ja se voi saada omia tarkenne- ja astemääritteitä. Astemäärite on myös tässä konstruktiossa taipumaton, mutta tarkennemäärite kongruoi edussanan kanssa. Muiden taipumattomien adjektiivimääritteiden, kuten *pikku* ja *koko*, tavoin *random* esiintyy kuviossa 6 aina lähinnä edussanaa. (VISK 2008 § 586.) Tällaisen konstruktion mukaiset lausekkeet ovat selkeästi yleisin ryhmä aineistossani: niitä on 219 kappaletta eli yhteensä 46,4 % koko aineistosta.

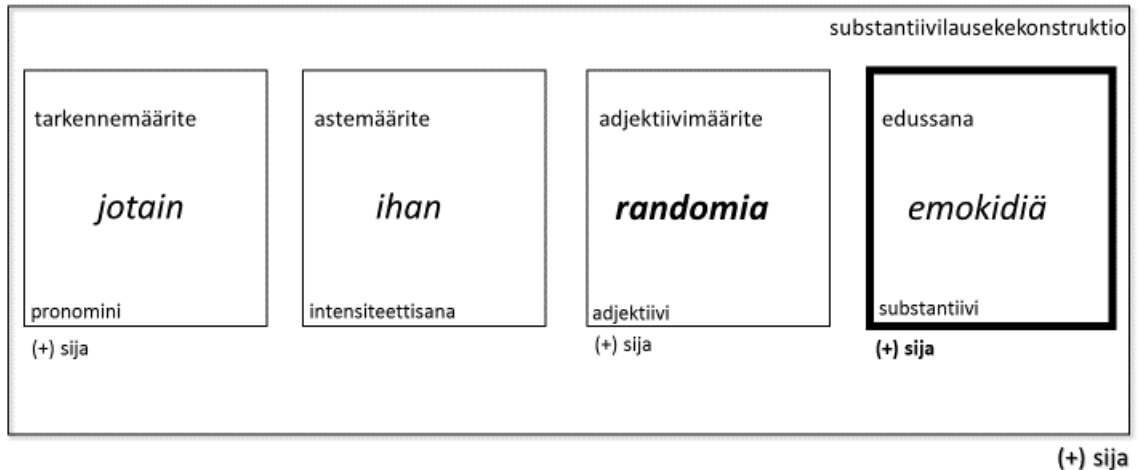
KUVIO 6. *random* taipumattomana adjektiivimääritteenä substantiivilausekkeessa.

Esimerkeissä (13–14) esiintyy taipumaton adjektiivimäärite *random* substantiivilausekkeessa. Kuten luvussa 1.2. olen todennut, on verkkokeskustelujen kieli normittamatonta institutionaalisuuden puutteen vuoksi. Siksi onkin tarpeen pohtia, mieltävätkö kielenkäyttäjät esimerkkien (13–14) tapaukset [*random bileet*] ja [*random tutkimuksia*] sanaliitoiksi vai yhdyssanoiksi, jotka vain on erotettu ortografisesti kahdeksi eri sanaksi. Taipumattomat adjektiivit eivät myöskään yleensä saa omia määritteitä: ei voida sanoa **melko pikku* (VISK 2008 § 610). Samantyyllisiä tapauksia on kuitenkin aineistossani paljon, ja yhdyssanoja käytetään taajaan esimerkkien tekstikontekstissa. Näiden seikkojen vuoksi olen taipuvainen tulkitsemaan tapaukset sanaliitoiksi, en yhdyssanoiksi. Etenkin esimerkistä (14) ilmenee, kuinka *random* näissä tapauksissa on nimenomaan adjektiivimäärite, eikä ortografisesti erotettu yhdyssanan määriteosa. Käsitteen [*random tutkimus*] ero mahdollisesta käsitteestä *randomtutkimus* on oman intuitioni mukaan merkittävä, joskin perusteellisen eron tekemiseksi vaadittaisiin toinen, vähintään yhtä laaja tutkielma.

(13) [*Jotkut random bileet*] olen varmaan missannut kun ei ole ollut Facebookkia – –. (S24215)

(14) *Siis [jotain random tutkimuksia] ne voi tehdä* – –. (S24101)

Aineistostani löytyy myös kongruoivia adjektiivimääritteitä, ja kuviossa 7 esittelen sellaisen määritteen sisältävän konstruktion. Ainoa ero kuvion 6 konstruktion on siis adjektiivimääritteen sijan positiivinen arvo, mutta se on syntaktisesti merkittävä ero.

KUVIO 7. *random* kongruoivana adjektiivimääritteenä substantiivilausekkeessa.

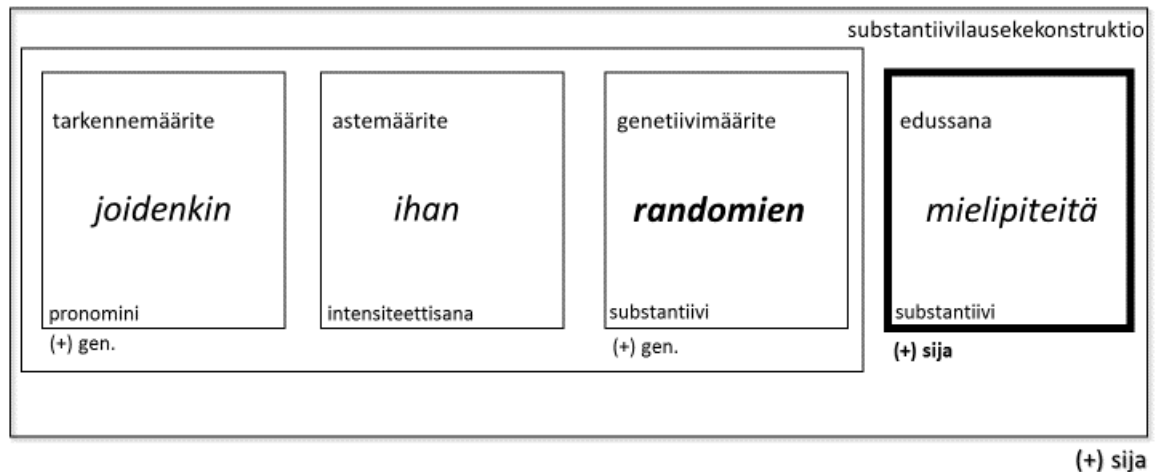
Kongruoiva adjektiivimäärite *random* esiintyy esimerkeissä (15–16). Niitä on kuitenkin vähemmän kuin esimerkkien (13–14) mukaisia tapauksia: 47 kappaletta eli 10 % koko aineistosta. Tämä osoittaa hyvin sen, että *randomin* käyttö on vielä horjuvaa, sillä se on hyvin uusi lainasana. Taipumattoman adjektiivimääritteen käyttö vaikuttaa olevan vielä lähempänä englannin mallia (vrt. *some random guy*), kun taas esimerkkien (15–16) kongruoiva adjektiivimäärite on lähentynyt suomen normeja.

(15) – – *brostep on dubsteppiä johon on lisätty [suht **randomeja** sanoja, huutoja ja lauseita] – –. (S24397)*

(16) *Tykkään sun asiallisesta tyylistä näinkin [**randomissa** keskusteuissa]! (S24461)*

Kun substantiivilausekkeen edussanalla on substantiivimäärite, on se yleensä genetiivimäärite, kuten kuviossa 8 esittelemässäni substantiivilausekekonstruktiossa. Sellaisia on aineistossani vain 5 kappaletta eli 1 % kaikista aineistoni tapauksista. Tällaisten lausekkeiden, kuten myös luvussa 3.2.2. esittelemieni viimeisten kahden konstruktion mukais-

ten lausekkeiden, vähäinen määrä aineistossani verrattuna edellä kuvaamiini adjektiivimääritteisiin kertoo siitä, että kielenkäyttäjät mieltävät ehkä *randomin* vahvemmin vielä adjektiiviksi, vaikka substantiivista käyttöä esiintyykin edussanakäytössä.

KUVIO 8. Genetiivimääritteen sisältävä lausekekonstruktio.

Genetiivimäärite, kuten esimerkissä (17), voi ilmaista joko omistamista määritteen, kun määrite on elollistarkoitteinen, tai muunlaista yhteenkuuluvuutta, kun määrite on elotontarkoitteinen (VISK 2008 § 574). Esimerkin (13) genetiivimäärite *randomin* on kontekstissaan tulkittavissa elollistarkoitteiseksi kuten muutkin aineiston samanlaisista, kuvion 7 mukaisista tapauksista. Näin konstruktion sisältämä genetiivimääriteosakin on elollistarkoitteinen. Olisi vaikea kuvitella tapausta, jossa genetiivimääritteenä toimiva *random* olisi elotontarkoitteinen – substantiivina *random* siis viittaa aina elolliseen entiteettiin.

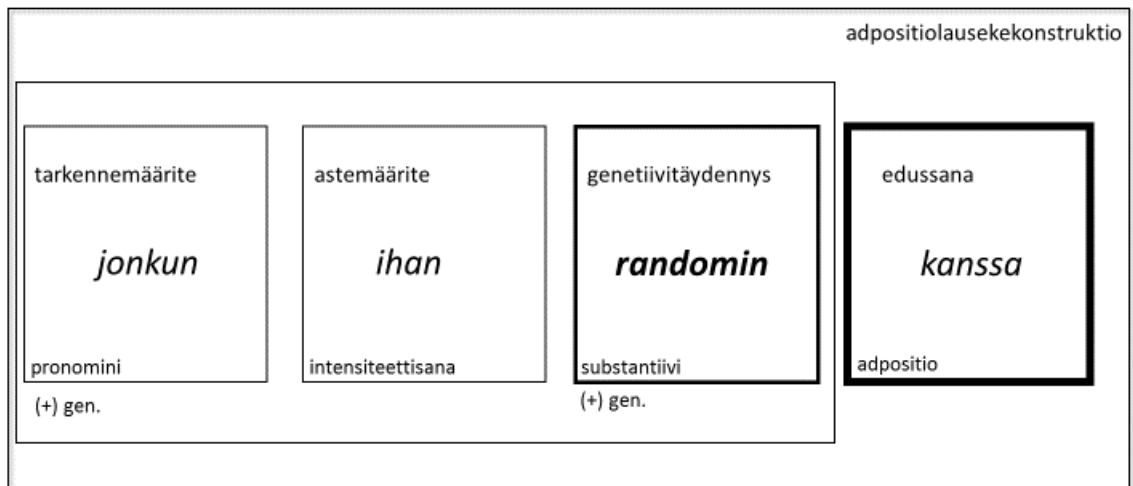
(17) *Ja kun seuraavan kerran näen sellaisen pirkon asentaman lukon [jonkun **randomin** autossa], laikkaan sen irti. (S24369)*

3.2.2. Adpositiolausekkeen tai infiniittisen lausekkeen täydennyksenä

random voi toimia lausekkeessa täydennyksenä adpositio-, infinitiivi- tai partisiippilausekkeessa. Tällaisia lausekkeitä, joissa *random* esiintyy lausekkeen täydennyksenä, on

aineistossani yhteensä 23 tapausta eli 3,8 % kaikista tapauksista. Täydennyksenä *random* on aina elollisviitteinen, kuten edellisessä luvussa esiteltynä genetiivimääritteenäkin.

Kuviossa 9 esittelen kerroksellisen lausekerakenteen, jossa laajemman adpositiolausekkeen [*jonkun ihan randomin kanssa*] sisällä on kiinteä, erottamaton jakso [*randomin kanssa*]. Erottamaton jakso [*randomin kanssa*] on kiinteä siten, ettei määrite voi kiilata sen väliin,⁵ kuten esimerkki (19) esittää. Kuvion 9 mukainen konstruktio ei myöskään saa aiempien konstruktioiden tapaan omaa sijamuotoa, sillä sen edussana on taipumaton: esimerkin (18) edussana *kanssa* on nykykielen näkökulmasta morfologisesti läpinäkymättömän eli vaihtelematon.

KUVIO 9. *random* genetiivimääritteenä adpositiolausekkeessa.

Esimerkin (18) erotellun lausekkeen pääsanana toimii postpositio, joten lauseke edustaa adpositiolausekettä. Pre- ja postpositiolausekkeissa eli adpositiolausekkeissa edussanan sanaluokka voi olla epäselvä, sillä monet adpositiot voidaan tulkita myös jonkin nominin taivutusmuodoksi tai adverbeiksi. Sellaiset sanat kuten *luona*, *takia* ja *vuoksi* ovat yksiselitteisesti adpositioita, mutta esimerkiksi *välissä* ja *perässä* ovat tulkittavissa sekä substantiiveiksi että adverbeiksi. (VISK 2008 § 639, 692, 699.) Aineistoni jokaisen kuvion 9

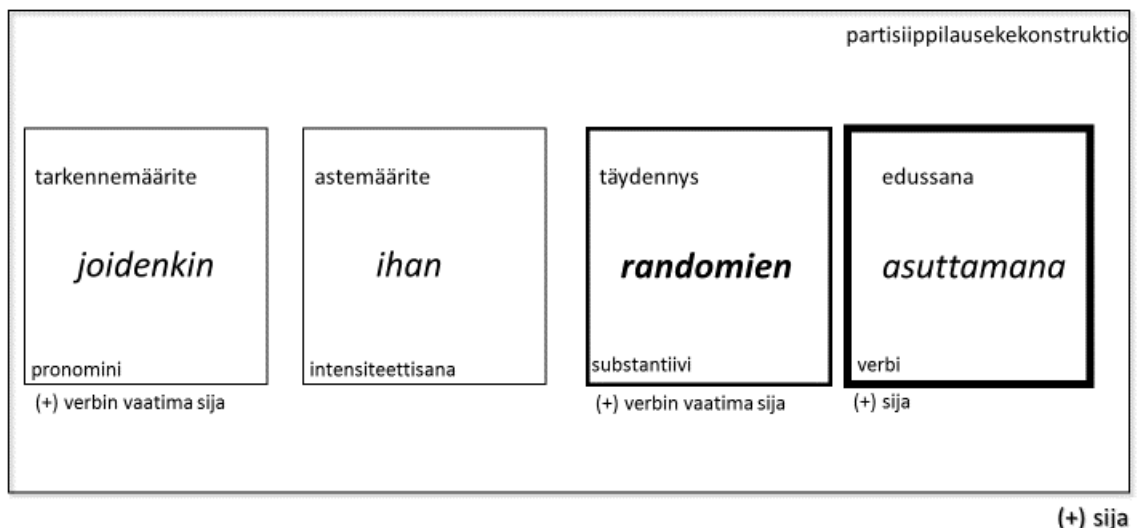
⁵ Joskus määrite ja adpositio voivat olla vierekkäin: tällöin määrite määrittää vain adpositiota, ei koko lausekettä, kuten lausekkeessa [*nollapistettä hyvin lähellä*], jossa määrite on lihavoitu. Vain sellaiset adpositiot, jotka voivat toimia myös adverbeina, saavat omia määritteitä. (VISK 2008 § 699.) Omassa aineistossani ei esiinny tällaisia adposition omia määritteitä.

mukaisen konstruktion edussana on *kanssa*. Konstruktiossa voisi kuitenkin toimia myös mikä tahansa muu postpositio. Jos postpositio korvataan konstruktiossa prepositiolla, on edussanan paikka konstruktiossa ensimmäisenä. Usein adpositioon liittyy genetiivimäärite: silloin adpositio ja genetiivimäärite muodostavat kiinteän kokonaisuuden, joka voi saada määritteitä. Näin lausekkeen ja konstruktion rakenne on kerroksellinen (VISK 2008 § 699). Kuvion 9 lausekkeessa genetiivimääritteenä toimii *random*, joka voi saada tarkenne- ja astemääritteen. Esimerkissä (19) mukana on tarkennemäärite, joka ei voi erottaa adposition ja genetiivimääritteen muodostamaa kiinteää kokonaisuutta.

(18) -- välillä ollaan [jonku **randomin** kanssa] kahdesta --. (S24359)

(19) a. jonkun ihan *randomin* kanssa
b. * jonkun *randomin* ihan kanssa

Infiniittiset verbimuodot muodostavat *random*-täydennyksen kanssa kuvion 10 mukaisia lausekkeita. Partisiippien muodostamat lausekkeet ovat lauseenomaisia: niiden täydennykset voivat olla subjekteja, objekteja ja adverbiaaleja. Esimerkiksi agenttipartisiippi muodostaa lausekkeen, jolla on genetiivisubjekti, kuten esimerkissä (20). Esimerkissä (21) on kyse adverbiaalitäydennyksestä, jolloin täydennys saa verbin rektion mukaisen sijan. (VISK 2008 § 491, 527.)

KUVIO 10. *random* verbintäydennyksenä partisiippilausekekonstruktiossa.

- (20) *Jokainen vapaaehtoien on tervetullut rakentamaan uutta törinä -keskustelua, mieluiten [randomien asuttamana] – –. (S24432)*
- (21) *– – ja sitten tämä tiedostamaton mieleni taso synnytti niin ikään tiedostamattomasti tietoiselle mielelleni [täysin randomilta vaikuttavan] assosiaation – – (S24442)*

Partisiippilausekkeet ovat muita paljon heterogeenisempi ryhmä aineistossani, vaikka niitä onkin selkeästi vähiten, vain viisi esiintymää. Partisiippilausekkeet eroavat muista lausekkeista esimerkiksi siten, että ne voivat hajaantua niin, että lausekkeen jäsenet ovat hallitsevan rakenteen seassa: *Luulisi [heidän pitävän sinusta]. vrt. Sinusta heidän luulisi pitävän.* (VISK 2008 § 491). Joissakin konteksteissa esimerkin (21) lausekkeen edussanan tapaiset VA-partisiipit voidaan tulkita myös adjektiiveiksi, etenkin silloin, kun ne ovat leksikaalistuneita: esimerkiksi partisiippia *taitava* voikin pitää verbikantaisena adjektiivina (VISK 2008 § 297). Aineistoni ei sisältänyt yhtään infinitiivilauseketta, mutta en näe syytä, miksei *random* voisi esiintyä myös infinitiivilausekkeen täydennyksenä. Infinitiivilausekkeet ovat partisiippilausekkeen tavoin lauseenomaisia, joten luvussa 3.1. esitellyt lausekekonstruktiot voivat esiintyä myös infinitiivilausekkeissa. Esimerkiksi infinitiivimuodon sisältävä lauseke [*katsomaan randomia*] voisi esiintyä lauseessa *Tule [puhumaan randomeja]*.

4. PÄÄTÄNTÖ

Olen käsitellyt kandidaatintutkielmassani uuden, englannista lainatun sanan *random* käyttöä suomessa. Olen tutkinut, millaisia tehtäviä sanalla *random* on suomen lausekekonstruktioissa ja minkä sanaluokkien ominaisuuksia sillä näissä konstruktioissa on. Olen myös ottanut kantaa siihen, millaisissa lauseenjäsenetehtävissä lausekkeet toimivat. Tässä luvussa käyn läpi työni tuloksia, analyysin soveltuvuutta verkkokeskusteluaineistoon sekä tutkielmani tarjoamia mahdollisuuksia tuleviin tutkimuksiin.

random voi toimia lausekekonstruktioissa sekä edussanana että laajennuksena. Laajennuksena se voi toimia niin täydennyksenä kuin määritteenä, ja vielä erityyppisinä määritteinä, kuten adjektiivivi- tai genetiivimääritteenä. *random* voi toimia millaisessa lausekkeessa tahansa, edussananakin substantiivi-, adjektiivivi- tai adverbilausekkeessa. Näin olen sanalla *random* on substantiivien, adjektiivien ja adverbien ominaisuuksia riippuen siitä, millaisessa lausekekonstruktiossa se toimii. Englannissakin *random* voi toimia substantiivina, adjektiivina tai adverbina. Tämän tutkimuksen perusteella ei kuitenkaan voida päätellä, ovatko sanan kaikki ominaisuudet säilyneet lainausprosessissa vai onko sanan käyttöala laajentunut suomessa; suomessa sanaluokkien väliset rajat ovat hyvin häilyviä ja eri sanaluokilla on samankaltaisia ominaisuuksia (VISK 2008 § 438).

Kaikkein yleisin tutkittavan sanan käyttöympäristö, 46,4 % kaikista tapauksista, on aineistossani substantiivilausekekonstruktio, jossa *random* toimii taipumattomana adjektiivimääritteenä. Se antaa osviittaa siitä, että sanan morfologinen ja syntaktinen kehitys on vielä alkuvaiheessa, sillä tällainen käyttö vaikuttaa englannin vastaavalta adjektiivimääritteen käytöltä. Tämä johtuu lainasanan nuoresta iästä: se on sanastettu ensimmäistä kertaa vuonna 2008, ja oman aineistoni vanhin osuma on vuodelta 2004 (Kotimaisten kielten keskuksen Nykysuomen sanatietokanta 2017). Nuoren ikänsä vuoksi suomen *random*-lekseemin taivutus ja syntaktinen käyttö on vielä horjuvaa. Nuoren lainasanan käyttö taipumattomana adjektiivimääritteenä vaikuttaa muutenkin syntaktisesti eriytyneeltä: toisin kuin muut taipumattomina adjektiiveina toimivat sanat, esimerkiksi *pikku* ja *koko*, *random* voi saada omia määritteitä (ks. luku 3.2.1.).

Nähdäkseni odotuksenmukainen kehitys lainasanalle *random* olisi, että se sopeutuisi kokonaan suomen ortografiaan ja sitä käytettäisiin syntaktisesti adjektiivin tavoin, kuten esimerkiksi sen kotoperäistä vastinetta *satunnainen*. On kuitenkin mahdollista, että *randomin* ja muiden uusien englannista peräisin olevien lainasanojen, kuten *semin*, kehitys ei olekaan odotuksenmukaista elävän kielen muuttuessa. Vaikka nyt vallitseva käyttö suosiikin englannin mallin mukaista käyttöä taipumattomana määritteenä, on sanalla *random* tutkimukseni mukaan myös paljon muunlaista, varioivaa käyttöä.

Verkkokeskustelujen kielen analysointi syntaktisesti on haastavaa, sillä normittamattoman kielen syntaksi ja morfologia ovat kokonaisuudessaan valtavan erilaiset verrattuna normitettuun kielimuotoon: lauseiden ja virkkeiden rajat eivät ole selviä, ja kirjoitusvirheiden mahdollisuudet ovat suurempia esimerkiksi yhdyssanoissa. Aineistoni on kuitenkin laaja ja kattava, joten ainakaan yksittäisten vaikeaselkoisuuksien vuoksi en oleta tulosten olevan vääristyneitä. Lisäksi olen aineistonkeruuvaiheessa poistanut kaikki sellaiset korpuksen osumat, joiden lause- ja lausekekontekstia en ole onnistunut päättämään. Tarkemmin luonnollista kielenkäyttöä kuvaavan tutkimuksen olisi voinut toteuttaa suuremmalla aineistolla, johon kandidaatintutkielman laajuudessa työssä ei kuitenkaan ole mahdollisuutta.

Kandidaatintutkielmani antaa pohjatietoa tuleville tutkimusasetelmille aiheesta. Jatko-tutkimuksen tarkastelukohteena voisivat olla ainakin lainasanan *random* ja sen kotope-
räisten varianttien, kuten sanan *satunnainen*, semanttisten erojen ja käyttöalerojen tarkastelu. Myös sanan *random* semantiikkaa eri sanaluokkastatuksissa voisi tutkia: mikä ero on esimerkiksi adjektiivilla *random* ja adverbilla *random*? Myös *randomin* eri muotojen ja käyttöyhteyksien hyväksyttävyyys voisi olla tutkinnan kohteena, jotta sanan käytöstä saataisiin mahdollisimman suuri hyöty kielenhuollon suosituksia tehtäessä.

LÄHTEET JA LYHENTEET

Lyhenteet

ADESS. = adessiivi

ESS. = essiivi

GEN. = genetiivi

NOM. = nominatiivi

PART. = partitiivi

Tutkimusaineisto

Suomi24-sivustolta vuosina 2001–2014 kerätty korpus.

Aller Media Oy (2014). Suomi 24 2001-2014 (näyte) -korpuksen Helsinki-Korp-versio [tekstikorpus]. Kielipankki. Saatavilla <http://urn.fi/urn:nbn:fi:lb-2016050901> (luettu 22.9.2017).

Lähteet

BECHMANN, ANJA – LOMBERG, STINE 2013: Mapping actor roles in social media. Different perspectives on value creation in theories of user participation – *New Media & Society* 15 s. 765–781.

CRYSTAL, DAVID 2001: *Language and the internet*. Cambridge: Cambridge University Press.

GOLDBERG, ADELE E. 1995: *Constructions. A Construction Grammar approach to argument structure*. Chicago: University of Chicago Press.

——— 2006: *Constructions at work. The nature of generalization in language*. Oxford: Oxford University Press.

GÖRLACH, MANFRED 2003: *English words abroad*. Amsterdam: John Benjamins.

HEIKKINEN, VESA – MANTILA, HARRI 2011: *Kielemme kohtalo*. Helsinki: Gaudeamus.

- HUUMO, TUOMAS – OJUTKANGAS KRISTA 2006: An introduction to Finnish spatial relations. Local cases and adpositions. – Lyle Campbell, Marja-Liisa Helasvuo (toim.), *Grammar From the Human Perspective. Case, Space and Person in Finnish*. s. 11–20. Amsterdam: John Benjamins.
- HYNÖNEN, EMMI 2016: *Suomen essiivi*. Turku. Turun yliopisto.
- HÄKKINEN, KAISA 2002: Kielten menneisyys ja sen tutkiminen. – Riho Grünthal (toim.), *Ennen, muinoin. Miten menneisyyttämme tutkitaan* s. 28–45. Tietolipas 180. Helsinki: SKS.
- ITKONEN, TERHO 1990: *Vierassanat. Kielenkäyttäjän opas*. Helsinki: Kirjayhtymä.
- JANTUNEN, JARMO 2004: *Synonymia ja käännessuomi. Korpusnäkökulma samamerkityksisyyden kontekstuaalisuuteen ja käännesskielen leksikaalisiin erityispiirteisiin*. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- JÄÄSKELÄINEN, ANNI 2013: *Todisteena äänen kuva. Suomen kielen imitatiivikonstruktiot*. Helsinki. Helsingin yliopisto.
- LAAKSONEN, SALLA-MAARIA – MATIKAINEN, JANNE – TIKKA, MINTTU 2013: Tutkimusotteita verkosta. – Salla-Maaria Laaksonen, Janne Matikainen & Minttu Tikka (toim.), *Otteita verkosta. Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät*. s. 9–32. Tampere: Vastapaino.
- Kotimaisten kielten keskuksen Nykysuomen sanatietokanta. Jatkuvasti päivittyvä tietokanta. Tiedot poimittu 25.9.2017.
- LEINO, JAAKKO 2010: Adele E. Goldberg. Väitöskirjalla klassikoksi. – Pentti Haddington & Jari Sivonen (toim.), *Kielentutkimuksen modernit klassikot* s. 71–97. Helsinki: Gaudeamus.
- LEPPÄNEN, SIRPA – NIKULA, TARJA 2008: Johdanto. – Sirpa Leppänen, Tarja Nikula & Leila Kääntä (toim.), *Kolmas kotimainen. Lähikuvia englannin käytöstä Suomessa* s. 9–40. Tietolipas 224. Helsinki: SKS.
- MITRUNEN, HANNA-MARIKA 2005: *Possessiivikongruenssi ja muut omistusliiteilmaukset Tampereen puhekielessä 1970- ja 1990-luvulla*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopiston kieli- ja käännöstieteiden laitos.
- MOT-sanakirja = <https://mot.kielikone.fi/finelib/netmot.shtml> (27.9.2017).
- NYKOPP, LIISA 2017: *The Anglicism about in informal written Finnish discourse*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston nykykielten laitos.

OED = Oxford English Dictionary 2017

<http://www.oed.com/view/Entry/157984?rskey=TJroNb&result=70#> (27.9.2017).

PAHTA, PÄIVI – NURMI, ARJA 2015: Vaihdetaan koodia. – Terttu Nevalainen, Matti Rissanen & Irma Taavitsainen (toim.), *Englannin aika. Elävän kielen kartoitusta*. s. 245–265. Helsinki: Helsingin yliopisto.

PYYKKÖ, KATARIINA 2017: *Borrowing jees as a Finnish adjective. A case of nativization*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston nykykielten laitos.

RAUTIAINEN, TAINA 2011: *Vierassanat* Kauneus ja terveys -lehdessä. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston kielten laitos.

SKS(T) = Suomalaisen Kirjallisuuden Seura(n Toimituksia).

TUNKELO, E. A. 1907: Vierasperäiset sanat. – *Virittäjä* 11 s. 53–88.

TORISEVA, MARIANNE 2008: ”Svits bs flippi näistä tuplista, kelaa”. Suomen ja englannin kielen vaihtelun tehtävistä skeittiteksteissä. – Sirpa Leppänen, Tarja Nikula & Leila Kääntä (toim.), *Kolmas kotimainen. Lähikuvia englannin käytöstä Suomessa* s. 275–298. Tietolipas 224. Helsinki: SKS.

VILKUNA, MARIA 1996: *Suomen lauseopin perusteet*. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 90. Helsinki: Edita.

VISK = HAKULINEN, AULI – VILKUNA, MARIA – KORHONEN, RIITTA – KOIVISTO, VESA – HEINONEN, TARJA RIITTA – ALHO, IRJA 2008: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: SKS. <http://scripta.kotus.fi/visk> (4.10.2017).